

โครงการการศึกษา
ประวัติศาสตร์ไทยสไตล์ก๊อแก็ก

อาณาจักรสุโขทัย

อาณาจักรสุโขทัย เป็นชุมชนโบราณตั้งแต่ยุคเหล็กตอนปลายตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำยม ภายหลังอยู่ใต้อิทธิพลของขอม แต่หลังราวปีพ.ศ. 1780 พ่อขุนบางกลางหาว และ **พ่อขุนผาเมือง** ร่วมมือกันยึดอำนาจจาก **ขอมสพาดโขลญลำพง** แล้วสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยให้เป็นรัฐอิสระได้สำเร็จ

ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

1. **การเสื่อมอำนาจของขอม** หลังการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทำให้เกิดสุญญากาศทางการเมืองส่งผลให้ดินแดนต่างๆ สามารถก่อตั้งเป็นอาณาจักรได้
2. **ความสามารถของผู้นำชาวไทย** คือพ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมือง
ภายหลังการขับไล่ขอม พ่อขุนบางกลางหาวได้รับการสถาปนาจากพ่อขุนผาเมืองขึ้นเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย ทรงพระนาม “**พ่อขุนศรีอินทราทิตย์**” นับเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย

1. **การสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจ** เนื่องจากเสียหัวเมืองต่างๆที่เคยอยู่ใต้
อำนาจ และการถูกอยุธยาตัดเส้นทางการค้าบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
2. **เกิดการแย่งชิงราชสมบัติบ่อยครั้ง** ทำให้ถูกอาณาจักรที่มีอำนาจ เช่น
อยุธยา หรือเชียงใหม่ เข้ามาแทรกแซงทางการเมือง
3. **กษัตริย์ไม่มีพระปรีชาสามารถในด้านการปกครอง** ทำให้เมืองต่างๆที่เคย
อยู่ใต้อำนาจต่างตั้งตัวเป็นอิสระ หรือยอมรับอำนาจของอาณาจักรอื่น

อาณาจักรอยุธยา

อาณาจักรอยุธยา สถาปนาโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ในปี พ.ศ. 1893 มีแม่น้ำ 3 สายล้อมรอบ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ลพบุรี และป่าสัก ซึ่งส่งผลให้มีชัยภูมิที่มั่นคงทางยุทธศาสตร์ และสามารถควบคุมเส้นทางการค้าที่ไหลไปลงอ่าวไทยได้ อาณาจักรอยุธยาจึงสามารถดำรงอยู่ได้ถึง 417 ปี

The background of the slide features a dark blue, repeating damask pattern. A solid red horizontal banner is positioned in the center, containing the title text in white. Below the banner, the background transitions into a dark, atmospheric scene of traditional Thai architecture, possibly a temple or palace, with many small, bright lights scattered across the sky and buildings.

ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง

ลักษณะการปกครองสมัยสุโขทัย

1. **แบบพ่อปกครองลูก หรือ ปิตุลาธิปไตย** ในสมัยสุโขทัยตอนต้น กษัตริย์มีความใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งเป็นการจำลองรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลในระบบครอบครัว
2. **แบบธรรมราชา** ปรากฏหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหง เป็นการรับแนวคิดมาจากหลักพระพุทธศาสนา ฐานะของกษัตริย์ได้รับการยกย่องเป็นธรรมราชา โดยอำนาจของกษัตริย์นั้นจะได้อำนาจมาจากความเป็นนักรบและความเป็นผู้นำ

การจัดการปกครองสมัยสุโขทัย

1. ส่วนกลาง หรือราชธานี มีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง
2. ส่วนภูมิภาค
  1. เมืองลูกหลวง เป็นเมืองที่มีความสำคัญ กษัตริย์ทรงแต่งตั้งพระราชโอรสหรือราชวงศ์ชั้นสูงไปปกครอง มีอำนาจค่อนข้างมาก รายล้อมราชธานี 4 ทิศ มีระยะห่างจากราชธานี 2 วันเดินทาง

ศรีสัชนาลัย

นครชุม

ราชธานี

สองแคว

สระหลวง

การจัดการปกครองสมัยสุโขทัย

2. ส่วนภูมิภาค

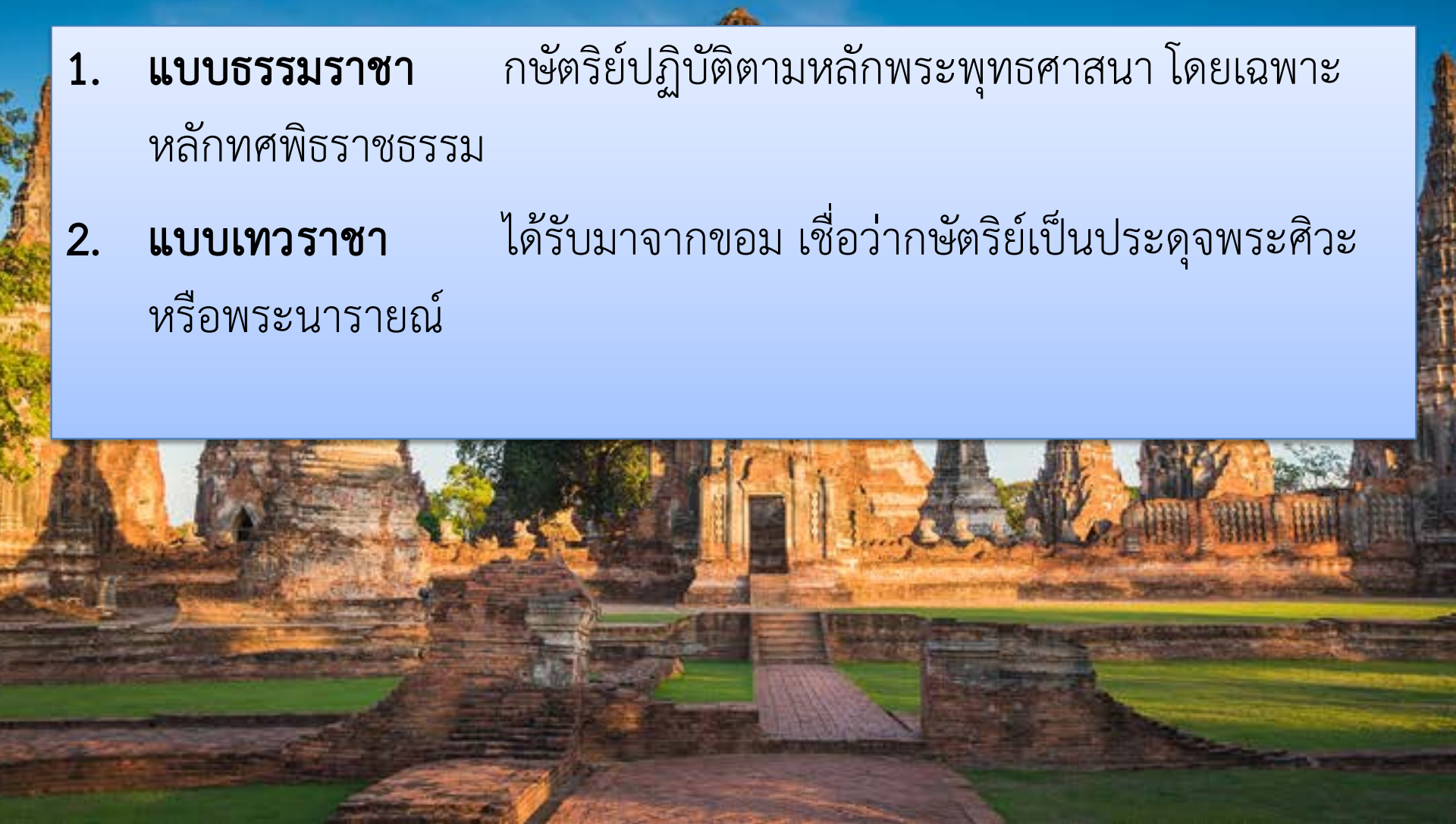
2. หัวเมืองชั้นนอก เป็นเมืองที่อยู่นอกเขตการปกครองของเมืองลูกหลวงออกไป กษัตริย์แต่งตั้งขุนนางไปปกครอง

3 ประเทศราช

เป็นเมืองที่ได้มาโดยการทำสงคราม มีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ต้องมีการส่งเครื่องบรรณาการ

ลักษณะการปกครองสมัยอยุธยา

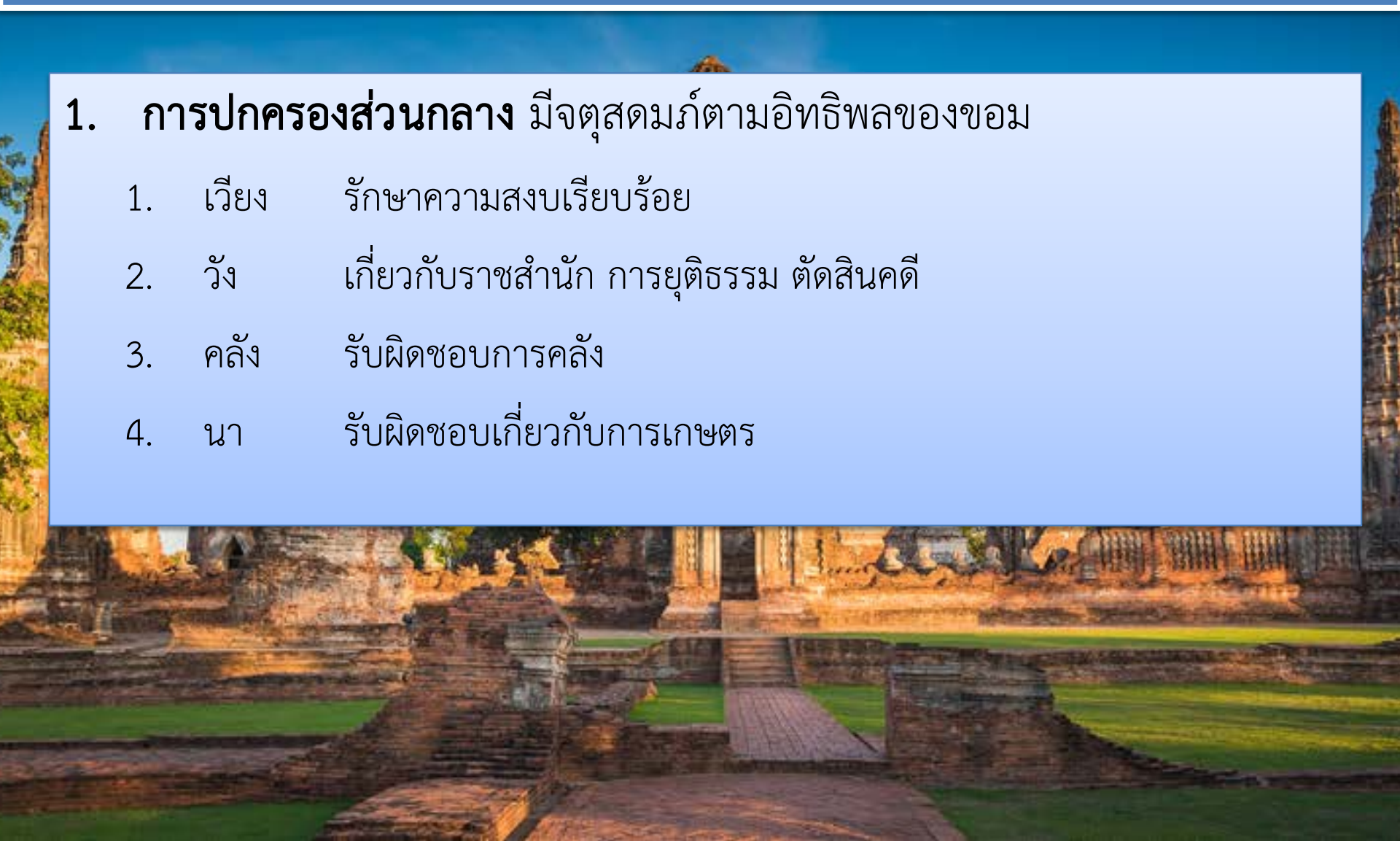
1. **แบบธรรมราชา** กษัตริย์ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม
2. **แบบทวารราชา** ได้รับมาจากขอม เชื่อว่ากษัตริย์เป็นประดุจพระศิวะหรือพระนารายณ์

การจัดการปกครองสมัยอยุธยาตอนต้น

1. การปกครองส่วนกลาง มีจุดศูนย์กลางตามอิทธิพลของขอม

1. เวียง รักษาความสงบเรียบร้อย
2. วัง เกี่ยวกับราชสำนัก การยุติธรรม ตัดสินคดี
3. คลัง รับผิดชอบการคลัง
4. นา รับผิดชอบเกี่ยวกับการเกษตร

การจัดการปกครองสมัยอยุธยาตอนต้น

2. ส่วนภูมิภาค

1. **เมืองลูกหลวง** เป็นเมืองที่มีความสำคัญ กษัตริย์ทรงแต่งตั้งพระราชโอรสหรือราชวงศ์ชั้นสูงไปปกครอง มีอำนาจค่อนข้างมาก รายล้อมราชธานี 4

ลพบุรี

สุพรรณบุรี

ราชธานี

นครนายก

พระประแดง

การจัดการปกครองสมัยอยุธยาตอนต้น

2. ส่วนภูมิภาค

2. หัวเมืองชั้นใน สามารถติดต่อกับราชธานีภายใน 2 วัน เช่น สิงห์บุรี
ปราจีนบุรี
3. หัวเมืองชั้นนอก หรือเมืองพระยามหานคร เป็นเมืองที่อยู่ไกลออกไป กษัตริย์
ส่งขุนนางที่ไว้วางใจไปปกครอง

3 ประเทศราช

เป็นเมืองที่ได้มาโดยการทำสงคราม มีอิสระในการปกครองตนเอง แต่
ต้องมีการส่งเครื่องบรรณาการ

ปัญหาการชิงราชสมบัติในสมัยอยุธยาตอนต้น

ตามหลักการแล้วระบบเมืองลูกหลวงและเมืองหลานหลวง ทำให้ราชวงศ์มีความมั่นคงเพราะปิดโอกาสขุนนางจะมาแย่งชิงราชสมบัติ แต่การที่เจ้านายได้ปกครองเมืองลูกหลวงอย่างค่อนข้างอิสระ เปิดโอกาสให้เจ้านายหลายพระองค์ทรงสามารถสะสมกำลังและสร้างบารมีได้เข้มแข็งพอที่จะอ้างสิทธิในราชบัลลังก์เมื่อสิ้นรัชกาลของพระมหากษัตริย์องค์ก่อนหน้า

ตัวอย่าง “ศักราช ๗๘๖ มะโรงศก (พ.ศ. ๑๙๖๗) สมเด็จพระอินทราชาเจ้าทรงประชวร นฤพาน ครั้นนั้นเจ้าอ้ายพระยาแลเจ้าญีพระยาพระราชกุมารท่านชนช้างด้วยกัน ณ สะพานป่าถ่าน เถิงพิราลัยทั้ง ๒ พระองค์ที่นั้น จึงพระราชกุมารเจ้าสามพระยาได้ส่วยราชสมบัติพระนครอยู่ (ธยา ทรงพระ) นามสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า แลท่านจึงให้ก่อพระเจดีย์สองพระองค์ สวมที่เจ้าพระยาอ้ายแลเจ้าพระยาญีชนช้างด้วยกัน เถิงอนิจภาพตำบลดป่าถ่านนั้น”

การจัดการปกครองหลังสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

1. การปกครองส่วนกลาง มีการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายทหาร มีอัครเสนาบดี สมุหกลาโหม ดุแล

2. ฝ่ายพลเรือน มีอัครเสนาบดี สมุหนายก ดุแล ประกอบด้วย

1. นครบาล (เวียง) รักษาความสงบเรียบร้อย ตัดสินคดีที่เป็นมหันตโทษ
2. ธรรมาธิกรณ์ (วัง) เกี่ยวกับราชสำนัก การยุติธรรม ตัดสินคดี แต่งตั้งยกกระบัตร
3. โภชาธิบดี (คลัง) รับผิดชอบการคลัง
4. เกษตราธิการ (นา) รับผิดชอบเกี่ยวกับการเกษตร เก็บหาข้าว ตัดสินคดีพิพาทเกี่ยวกับนา

การจัดการปกครองหลังสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

2. ส่วนภูมิภาค

1. หัวเมืองชั้นใน   ลดฐานะเมืองลูกหลวงเป็นเมืองชั้นจัตวา โดยส่ง “ผู้รั้ง” ไปปกครอง โดยตัวผู้รั้งไม่มีอำนาจการสั่งด้วยตนเอง แต่ต้องฟังคำสั่งจากเสนาบดีในราชธานี
2. หัวเมืองชั้นนอก   หรือเมืองพระยามหานคร แบ่งออกเป็นชั้นเอก โท ทรี ตามขนาดและความสำคัญของเมือง โดยราชธานีจะส่งขุนนางหรือเชื้อพระวงศ์ไปปกครอง

3 ประเทศราช

เป็นเมืองที่ได้มาโดยการทำสงคราม มีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ต้องมีการส่งเครื่องบรรณาการ

การจัดการปกครองหลังสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

2. ส่วนภูมิภาค

1. หัวเมืองชั้นใน   ลดฐานะเมืองลูกหลวงเป็นเมืองชั้นจัตวา โดยส่ง “ผู้รั้ง” ไปปกครอง โดยตัวผู้รั้งไม่มีอำนาจการสั่งด้วยตนเอง แต่ต้องฟังคำสั่งจากเสนาบดีในราชธานี
2. หัวเมืองชั้นนอก   หรือเมืองพระยามหานคร แบ่งออกเป็นชั้นเอก โท ทรี ตามขนาดและความสำคัญของเมือง โดยราชธานีจะส่งขุนนางหรือเชื้อพระวงศ์ไปปกครอง

3 ประเทศราช

เป็นเมืองที่ได้มาโดยการทำสงคราม มีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ต้องมีการส่งเครื่องบรรณาการ

การเปลี่ยนแปลงในสมัยพระเพทราชา

เนื่องจากการที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงให้อำนาจสมุหพระกลาโหมในการดูแลทหารทั้งหมด ทำให้เกิดกรณีที่สมุหพระกลาโหมใช้อำนาจดังกล่าวในการแย่งชิงราชบัลลังก์ และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ ทรงพระนาม “พระเจ้าปราสาททอง” ในสมัยพระเพทราชาจึงมีการปรับเปลี่ยนโดยให้

สมุหพระกลาโหมดูแลทหารและพลเรือนหัวเมืองฝ่ายใต้

สมุหนายก   ดูแลทหารและพลเรือนหัวเมืองฝ่ายเหนือ

